

# ANDREJ SIRÁCKY A MARXISTICKÉ VÝCHODISKÁ V ZÁPASE O ORIENTÁCIU ČLOVEKA A SPOLOČNOSTI

ALEXANDER WILD, Oddelenie filozofie Ústavu marxizmu-leninizmu VŠLD vo Zvolene, Kabinet ML Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici.

WILD, A.: Andrej Sirácky and the Marxist Starting Points in the Struggle for Orientation of Man and Society. *Filozofia* 30 (1975), No 6, p. 584—603

The Academician Andrej Sirácky belongs to the foremost Slovak thinkers. His philosophical and sociological work, voluminous and significant, has its firm place. On occasion of his 75th birthday the present paper is an appreciation of the hitherto life-time work of the Academician Andrej Sirácky; at the same time it is a contribution to the history of Slovak philosophy.

From among the relevant works of the author's there can be mentioned: *Kultúra a mravnosť* (Culture and Morality), 1949, and *Pôvod prvotných ideológií* (The Origin of Primary Ideologies), 1952. The problem and the position of man in the world, his humanization and search for the sense of life, the struggle for the highest values and the historical perspectives, the heading towards the programme and real integration of the mankind — these themes have been elaborated by the author in his latest book *Sociálny svet človeka* (The Social World of Man), 1974, which has risen from a substantial re-elaboration of two preceding books: *Sociológia* (Sociology), 1966 and *Sociológia a integrácia vied* (Sociology and Integration of Sciences), 1968.

Akademik Andrej Sirácky patrí medzi popredných slovenských mysliteľov, ktorého za významné práce i myšlienky možno plným právom zaradiť medzi popredné osobnosti v rámci krajín socialistického tábora. Svoj život zasvätil práci v oblastiach filozofie a sociológie a dosiahol v nich pozoruhodné úspechy. Jeho filozofické a sociologické dielo, početné rozsahom a významné kvalitou, má teda svoje pevné miesto nielen na území Československa všeobecne a na Slovensku osobitne, ale svojím významom, pribojnými náhľadmi i riešeniami prekračuje rámec krajín socialistického budovania.

Prí príležitosti 75 narodenín akademika Andreja Siráckeho bude dôstojným ocenením jeho doterajšej celoživotnej práce aj predkladaná štúdia, ktorá je súčasne príspevkom k dejinám slovenskej filozofie a jej problematika tvorí ich významnú časť.

Činnosť Andreja Siráckeho je bohatá. Zasahoval do rôznych oblastí, pracoval na problémoch politických i kultúrnych, filozofických a sociologických. Už od svojej mladosti sa väčšinou zaoberal problémami spoločnosti a človeka a v tejto súvislosti si všimával problémy etické a kultúrnoosvetové.

V doterajšej celoživotnej činnosti Andreja Siráckeho možno vyčleniť niekoľko záverečných období:

1. Mladý Andrej Sirácky na štúdiách v Prahe a neskôr v rodnom Petrovci sa filozoficko-politicky uvedomuje a jeho práca nadobúda postupne v rokoch 1922 až 1941 uvedomejší, plánovitejší a kultivovanejší výraz.

2. Roky 1942—1947 sú rokmi poctivého hľadania a ďalšieho nachádzania opôr marxisticko-leninského svetonáhľadu a umocňovaním výrazu jeho politického a vedeckého prejavu.

3. Roky 1948–1967 sú naplnené usilovnou politickou a vedeckou prácou, sú rokmi ďalšieho upevňovania marxisticko-leninského svetonáhľadu a vypracovania pevného vedeckého výrazu.

4. Rok 1968 plne upevnil a ujasnil svetonáhľadové istoty jedine na princípoch marxisticko-leninskej teórie. Andrej Sirácky vystupuje vo svojom každodennom živote v rámci princípov a v zmysle tvorivého vedecko-filozofického systému.

### Formovanie svetonáhľadových východísk. Cesta k marxizmu-leninizmu

Mladý absolvent stredoškolského štúdia Andrej Sirácky prichádza do Prahy, v ktorej v rokoch po prvej svetovej vojne prúdil čulý život, na začiatku jesene 1921 z Petrovca, strediska slovenskej dolnozemskej menšiny, aby ako štipendista študoval na Karlovej univerzite.

Mladému Andrejovi sa v Petrovci nedarilo dobre. Ako syn chudobného nádenníka musel sa ťažko prebýjať životom. Pre nedostatok finančných prostriedkov si privyrábал ako pisár, korektor i sadzač v tlačiarňi v Petrovci.

Po príchode do Prahy ovanula mladého Andreja vlna sviežeho politického ruchu. Praha už vtedy žila politicky čulým životom. V mladých ľuďoch, najmä u Slovákov, prichádzajúcich z pomerov plných malosti, biedy, provincionálnosti, malomeštiactva a iných nešvárov, zanechávala pocit veľkosti, ruchu a úsilia za nový, sociálne spravodlivejší myšlienkový a spoločenský poriadok.

Andrej Sirácky prichádza do Prahy z prostredia, ktoré nebolo celkom indiferentné k politickému a sociálnemu pohybu. Obyvateľstvo dolnozemskej slovenskej menšiny, ktoré dlhé roky bojovalo proti nebezpečenstvu asimilácie a proti národnostnému útlaku, bolo národne uvedomelé. Keďže bolo aj pod vplyvom sociálnodemokratického hnutia, ľahšie absorbovalo revolučné myšlienky sociálneho oslobodenia. V takomto prostredí vyrastal i mladý Andrej.

Na začiatku dvadsiatych rokov v českých krajinách a predovšetkým v Prahe sa rozvíja uvedomovací proces nielen širokých pracujúcich mäs, ale aj jednotlivcov, umelcov a vedcov i študujúcej mládeže, ktorí sa stavajú na pokrokovú platformu, nadchnutí odkazom „veľkej ruskej revolúcie“. Hlásia sa k jej ideám a neskôršie, po založení Komunistickej strany Československa hlásia sa k jej politickému programu.

V Prahe nadväzuje Andrej Sirácky nové známosti, stretáva sa so študentmi, ktorí sa začínajú podobne svetonáhľadove uvedomovať. Roku 1922 zakladajú „Voľné združenie študentov-socialistov zo Slovenska“ a ich jedinou úlohou, rozvetvenou do rôznych činností, sa stáva propagovanie teórie marxizmu-leninizmu. Netreba osobitne zdôrazňovať, že toto ich úsilie o propagáciu socialistických myšlienok v pravej marxisticko-leninskej podobe nebolo hneď celkom bez chýb. Išlo predsa o kryštalizačný proces, v ktorom sa robili aj chyby poplatné dobovým deformáciám, ale cieľ bol jasný. Bol to boj za socialistickú revolúciu a víťazstvo proletariátu.

Andrej Sirácky sa stáva jedným z najpriebornejších a najaktívnejších členov.

Kým časť slovenského študentstva, študujúceho v Prahe, chcela uskutočniť

vať, ako písal študentský časopis *Mladé Slovensko* r. 1919, „...sväté ideály otcov...“ a ochraňovať ich pred „...nákazou bolševického nebezpečenstva...“, druhá časť slovenského študentstva sa začínala búriť proti oficiálnemu spoločenskému poriadku a konvenčnosti. Prvé nesúhlasy sa objavovali r. 1922 v básňach i prózach viacerých autorov v časopise *Svojeť*, ktorý však po jednoročnom vychádzaní zanikol. Vtedy Andrej Sirácky sa po prvý raz snaží analyzovať slovenskú situáciu: „Svojetisti nevzbudili náležitej pozornosti, ich hlasy zapadali bez ozveny, nenachádzali skoro nikde pochopenia, a to celkom zaslúžene. I takto znamenajú niečo v modernej slovenskej literatúre. Priniesli niečo, čoho sme v našej spisbe doteraz len skromne mali: mladistvé zápalisté duše, povznášajúce sa nad priemer nášho domáceho života, duše voľné, vzletné, okrídlené novými snahami, novými ideami, splývajúce s ostatným svetom a nie ustavične hrejúce sa pri domácom krbe... Vytvorili si vlastnú ideológiu mladých, ideológiu veľkej lásky, priateľstva, sebaobetavosti, ideológiu, ktorú len ten vie chápať a oceniť, kto zažil s nimi tie chvíle intímnej, jasnej nadšenosti, ktoré tak neúplného výrazu a mlhavej formy dostali v tom, čo bolo od nich uverejnené. Svojetisti ďalej... mladých slovenských literátov... zjednotili... v jeden šík, pribrali ku sebe aj ostatnú mládež, i tých menej známych, a objavili takto kopu mladých talentov. Snažili sa povzniesť slovenskú literatúru, chceli jej dať rúcho voľnejšie, ľudskejšie, a chceli konečne niečo lásky pridať k... hmotárskemu, obchodníckemu životu. Nepodarilo sa im to, nepochopili ich. Zmlkli — a to nie úplne vlastnou vinou.“ (1, s. 167—171)

Spolok a časopis *Svojeť* síce zanikli, ale Voľné združenie študentov-socialistov zo Slovenska nachádzalo svoje miesto i v zmysle článku *Slováci a internacionalizmus* Jána Poničana, ktorý sa končí plamennou úfnosťou a víziou: „Budúcnosť? Veriť sa v nej musí! Úfajme sa, že prekypovanie nadšenia českého proletárskeho dorastu, ich odbojný optimizmus nájde ozveny aj v srdciach slovenskej proletárskej mládeže!“ (2, s. 353)

Článok sa stal bezprostredným podnetom pre vznik združenia niekoľkých ľavicovo orientovaných slovenských študentov, ktorí ešte v tom istom roku v lete založili už spomenuté Voľné združenie študentov-socialistov zo Slovenska. Vytýčili si štúdium marxizmu a chceli prispievať k triednemu uvedomovaniu slovenského ľudu. Podľa programu členovia Voľného združenia začali študovať dostupnú marxistickú literatúru, začali sa nadchýnať Sovietskym zväzom, začali diskutovať o rôznych problémoch, ktoré im nadhadzovala doba a ktoré vyrastali pred nimi v takej miere, v akej začali poznávať a odkrývať nespravodlivosti a nepravosti spoločenského zriadenia, ako sa zväčšovali ich vedomosti z marxisticko-leninskej teórie a tým aj ich uvedomelosť. Stávali sa kritickejšími, začínali jasnejšie vidieť protirečenia a diferenciačný proces v spoločnosti než iní. Študojú *Manifest komunistickej strany. Štát a revolúcia*, a cez prázdniny, zapálení za ideu komunizmu, pokračujú v začatej práci. Svedčí o tom napr. ich činnosť i náhľady z ich korešpondencie. Jozef Tomášik-Dumín napísal Andrejovi Siráckemu v závere svojho listu z 9. augusta 1922: „Zbieram na náš nový program látku. Všetko sa dá urobiť u nás, čo je trucové. Celá mládež bude socialistická. Socializmus je u nás nóvum. Socializmus je náš život, naše všetko!

Opríme nielen seba samých, ale aj našich súdruhov študentov o nový, mohutný stĺp — o víťazné myšlienky komunizmu!“ (3, s. 36)

Andrej Sirácky uviedol vo svojej odpovedi: „Mládeži gymnaziálnej držím prednášky a môžem... povedať, že mládež sa tu silne prebúdzá... Prednášal som o novom umení, o neudržateľnom stave dnešného života atď... Tu mi už trochu aj prihára... Som presvedčený, že len silou, mocou a rýchle môže proletariát zvrhnúť zo svojho tela pažravú hyenu, a v tomto smere aj účinkujem. Evolúcia je len prázdne slovo...“ (4, s. 12)

Takto pokročil v krátkom čase svetonáhľadový vývin mladého Andreja Siráckeho. U ďalších to bolo viac-menej obdobné. Andrej Sirácky sa zbližil najmä s Jozefom Tomášikom-Dumínom, Danielom Okálím a Eduardom Urxom. O ich tesnej spolupráci a priateľských vzťahoch jasne svedčí nie vždy však úplná dochovaná korešpondencia. Priateľské vzťahy sa utužovali v usmerňovanom hnutí ich Voľného združenia, ale aj pri zabezpečovaní ideologicko-politických a ideologicko-kultúrnych problémov.

Politicko-ideologické vyhaňovanie členov Voľného združenia znamenalo predovšetkým cestu k propagovaniu vedeckého svetonáhľadu, k hlboko teoreticky fundovanej masovopolitickej práci, úsilie o zmenu kultúrnej politiky, literatúry a umenia v duchu zásad marxisticko-leninskej teórie, i úsilie o teoretickú a publicistickú prácu, v rámci ktorej by mohli riešiť problémy nastoľované súčasnosťou. Časopis Prúdy reagoval na tento ich myšlienkový rast a záujem o riešenie problémov, pričom zdôrazňoval obavu z toho, z akých zdrojov čerpajú pre svoju tvorbu a činnosť: „Z niekoľkých slov, ktoré... o svojom vedeckom socializme povedali, usudzujem... že svoje vedomosti o ňom čerpajú z dennej tlače, z krikľavo agitačných, vec jednostranne podávajúcich politických, brožúr a letákov, eventuálne z príležitostných nekritických prednášok a kurzov komunistickej strany. To sú, pravda, najmenej vhodné pramene pre štúdium hospodárskych a kultúrnych problémov socializmu.“ (5, s. 120)

Tendencia vytvárania politickej izolácie, niekedy im neprávom prisudzovaná, bola im cudzia. Nesúhlasili s ňou, ba protivila sa im. Ich vlastný rozlet, úsilie o vlastné osamostatnenie nikdy u nich neznamenal odtŕhnutosť a uzavieranie sa do vlastného „ja“. Roku 1924 boli nadchnutí plánmi vydávať vlastný časopis. Možno aj preto, že chceli prispievať len do komunistických časopisov, v prvej polovici r. 1924 uvažovali o prerušení stykov so Zväzom slovenského študentstva a jeho tlačovým orgánom Mladé Slovensko. Členovia Voľného združenia už dávnejšie uvažovali o vytvorení svojho nového orgánu. V lete 1923 Daniel Okáli oznamuje v liste Andrejovi Siráckemu, že „Rob (Poničan — A. W.) by chcel založiť a vydávať za svojho redaktorstva a nášho spolupracovníctva... mesačník... Mal by v prvom rade sledovať výchovné ciele a propagovať svetový názor nového života“.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Daniel Okáli ďalej píše: „Ovšem, s tímto súhlasím, ale zároveň šepcem si to naše známe slovo: „Taktika“. Zdá sa mi niekedy, že je to len zbabelosť, nerozhodnosť, podliactvo odo mňa ako od nás, na druhej strane však sa mi zdá, že tichá presvedčujúca práca v spoločnosti, do ktorej pri opätom postupe by nám bol prístup zahatený — je omnoho úspešnejšia než prázdne... krikľúnstvo Janovo. Pamätáš sa na aký-taký náš (Tvoj) vliv na chlapcov v koleji? Poukazujem ďalej pri tomto na Proletkult, kde tiež, zdá sa mi, odsudzujú komunistov od kavia-

V ďalšom liste Daniel Okáli rozvíjal otázku založenia časopisu konkrétnejšie. „K písaniu vedľa morálneho záväzku núti ma i iná, seriózna a veľmi dôležitá otázka... Je to otázka časopisu. Už mám dosť po uši, po najmenší záhyb mozgu toho pohostinského a trpeného vystupovania po buržoáznych časopisoch, ako je Slov. Denník, Národná Jednota, Trenč. Noviny, kde nám dopriavajú miesta len z milosti, kde viazaní sme na rukách, nohách, kde vedľa ideového porozumenia schádza záujem i pre naše materiálne postavenie. — A nielen to. Nám chýbí kontakt, ktorý by nás spájal, zovňajší prejav, tribúna, kde by sme sa psychicky schádzali všetci, ktorí chceme ľudsky rozmýšľať, kde by naše články so socialistickou tendenciou boli pripustené... Spoločná práca žurnalistická — lebo to je prvý krok, premier pas do života, ktorý my urobíme a skrz ktorý budeme môcť racione a proletárskou etikou vplývať na indiferentné alebo zaslepené masy. Verím, že z nášho krúžku... vyjdú žurnalisti... ktorí budú vedieť vyhovieť požiadavkám doby a ktorí veľký, boľasťný proces oslobodenia pracujúceho človeka porozumejú.“<sup>2</sup>

Jednostránková a dvostránková nedeľná príloha Pravdy chudoby a ďalšej komunistickej tlače už pre tvorivý rozmach mladých síl nestačila, a tak členovia Voľného združenia dospievali definitívne k náhľadom, že je potrebné vydávať vlastný časopis, ktorý sa stal od zimy 1924 hlavnou tribúnou mladých socialistov.

22. júla 1924 dostal Eduard Urx list od Laca Novomeského, od mája 1924 vykonávajúceho funkciu redaktora časopisu Mladé Slovensko, v ktorom poznamenáva: „Neprekvapuje, že ideme vydávať časopis s jednotnou ideológiou, ale

---

renského stola. Rob neuvažuje o tom, že písať v duchu komunistickom znamená, alebo malo by znamenať i kom. (unistický, pozn.) žiť, že znamená to omnoho viac, než sa tomu obyčajne prikladá. A potom tendenciózne písať. Dobrá. Ale u mňa ešte neplatí za tendencióznou novelu atď. utvorená dla starého myšlienkového procesu a ohádzaná tendenčnými frázami. Tendencia musí byť v myšlienke, v obsahu, tendencia musí z diela revať, bárs ono má háv ešte starý alebo posledne rekonštruovaný, tendencia sa nesmie dať z diela vyoperovať, ono musí ňou žiť, ono musí byť jeho dušou, podstatou. (Čo sa týče novej formy, tá ešte vôbec neexistuje pre nás.) Časopis, ten má presvedčať našu mládež o opaku toho, čím ho od mlada otravujú. Sú naše slová, články schopné k tomu? (Možno, že áno), ale mne sa zdá správnejší Tvoj postup: „uvedomovanie prostredníctvom dobrých vedeckých a ozaj kom. kníh“, ichž slov. prioritu pred našimi iste nebudeme popierať. — Alebo napr. zaviesť do koleji Rudé právo. To hej. Paralyzovať bibliny, nebibliny ostatných plátok. A hlavne žiť, nakoľko sa dá, dla týchto zásad...“ — Z listu Daniela Okáliho Andrejovi Siráckemu v lete 1923. — Pozri Slovenské pohľady, 79, 1963, č. 8, s. 37.

<sup>2</sup> Daniel Okáli v liste ďalej uvádza: „— In. konkreto musíme si vyvoliť Robotnícke (noviny, pozn. A. W.), alebo... „Fantázia Janova (Poničan — pozn. A. W.) by chcela založiť nový časopis. Dla môjho názoru musíme nadviazať na fakty, na holý život, tak ako je v skutočnosti, ak nechceme, aby sme vyšli na babylonský pád Svojeti. My musíme účinkovať (nepriamo, lebo on skôr účinkuje na náš senzibilný a racionálny život — svet) na pracujúceho človeka (je veľká škoda, že harmónia sedliaka — robotníka — proletára inteligenta je u nás hudbou budúcnosti) tým spôsobom, ktorý nám môže zjednať najpohodľnejší prístup k jeho rozumu, k nemu samému. Nový časopis, zvlášť v tej forme, v akej si ho predstavuje J. Poničan, je úplne zbytočný. Gašparove (vraj i ten sľúbil Janovi príspevky) symbolistické novely robotník nepotrebuje, práve tak ako ani Janovu animálnu erotiku. A myslím, že v tomto ohľade budeme solidárni. Veď my dosiaľ stavali sme sa nad skutočnosť, zasedali sme na súdne tribúny spravodlivosti a súdili sme ostatných a necítili sme, že vynášajúc úsudok opovrhzenia, odsudzovali sme zároveň seba a hatili sme si cestu späť tam, odkiaľ sme vlastne neutiekli, kde vážime dosiaľ. Ohľadom tejto otázky musíme do Prahy prísť s hotovým programom.“ — Z listu Daniela Okáliho Andrejovi Siráckemu z 25. augusta 1923. — Pozri Slovenské pohľady, 79, 1963, č. 8, s. 37—38.



prekvapuje... že pražskí literáti mu nejdú písať viac do Mladého Slovenska, keďže na nich s určitostou rátať.“ Novomeský ďalej dospieva k náhľadu, že v tomto prípade význam Mladého Slovenska rovná sa nule. (6, s. 35)

O záležitosti napísal hneď na druhý deň Eduard Urx Andrejovi Siráckemu: „...trestuhodné bolo od Vás písať do Ml. Sl. a nič viac nerobiť. Videl som dobre, že je tu usmerňujúce hnutie v poézii, impulzované Poničanom, a videl som, že v Ml. Sl., v tak rôznorodom časopise, toto hnutie nenadobudne nikdy foriem a prúdu naozaj generačného, mocného a všetko uchvacujúceho.“ (6, s. 35)

O otázke, kde majú mladí socialisti písať, či do stranických časopisov, alebo či aj do pokrokových meštiackych časopisov, ako napr. do Mladého Slovenska, Eduard Urx ďalej vo svojom liste Andrejovi Siráckemu zdôrazňuje: „Preto som sa usiloval dať mladej generácii podporu v našej tlači a bol som preto, ako sa pamätáš, spoločne s Tebou, nepísať do Mladého Slovenska a prikročiť k podniku jednotnému, samostatnému (Spartakus, Dav!). To je jediné východisko a jediná možnosť uplatniť v literatúre novú generáciu. A ovšem najmä: v živote! Rozumiem ti snád! Teraz však, keď máme temer DAV a iste máme Spartaka, keď už naše generačné prúdenie začína naozaj prúdiť, dnes by bolo nezmyselné nepísať do Ml. Sl! Rozumej: najsamprv DAV + Spartakus (Proletárska nedeľa!) a potom Ml. Sl.“ Ďalej vytyčuje cieľ a konštatuje, že práve tam, „...v Ml. Sl. bude naša práca mať účel propagačný, príde medzi meštiacku mládež, ale predsa len mládež, a my túto mládež budeme môcť pomaly otráviť jedom: proletariá- nizmom, komunizmom! Ale tribúnou našou Ml. Sl. nebude už. Nie je toho schopné. Len ako hostia tam budeme, ale hostia, ktorí majú zuby vlka!“<sup>3</sup>

Daniel Okáli aj pod vplyvom výsledkov zjazdu krajských spolkov pri Zväze slovenského študentstva, ktorý sa uskutočnil začiatkom augusta 1924, v závere listu Andrejovi Siráckemu konštatoval potešujúcu skutočnosť, že „záu- jem o našu spravodlivú vec rastie, že mysle slovenských študentov sú bohužiaľ úhorom dosiaľ, ale do ktorého by sa mohlo semeno veľkej budúcnosti predsa pomaly zasievať...“ (7, s. 40–41)

Veľký podiel na zasievaní semena veľkej budúcnosti mal aj mladý Andrej Sirácky.

Andrej Sirácky mal dva veľké záujmy. Filozofiu a literatúru si zapisoval ako predmety svojho štúdia na Karlovej univerzite, a cez literatúru a filozofiu sa pozeral na tento svet, ktorý chcel zmeniť. Jeho literárne práce — básne, eseje i krátka próza — sa objavovali na stránkach pokrokovej tlače a vyjadrovali so- ciálne cítenie autora. V mladistvom zápale najprv v literárnej forme vystupuje proti všetkému konzervatívnemu, klerikálnemu a za pokrok. Pokrokovosť spája s nadšením za Sovietsky zväz — prvý socialistický štát. Z tohto obdobia sa nám javí ako pozoruhodná Siráckeho úvaha *O proletárskom umení*, ktorá bola uve- rejená na stránkach Pravdy chudoby (17. februára 1924, č. 21). „Umenie

<sup>3</sup> Urx v závere listu uvádza: „Nemám tu nikoho, s kým by som si mohol pohovoriť o poézii. Chodím však medzi robotnícku mládež, cítim sa tam dobre a učím sa od nich robotníckemu nazeraniu. To chýba nám inteligentom, a to je najzdravšie z celého marxizmu, čomu sa nikdy z kníh nenaučíme...“ — Z listu Eduarda Urxa Andrejovi Siráckemu z 23. júla 1924. — Slo- venské pohľady, roč. 79, 1963, č. 8, s. 35.

— ako ideová nadstavba hospodárskych pomerov — písal mladý Andrej Sirácky — je povinné podať pomocnú ruku týmto, z ktorých vyšlo, z ktorých žije, trvaním a rázom ktorých podmienený je i ďalší vývoj. Hneď tu a priori musím odmietnuť i ten najnaivnejší pokus ľart pour ľartizmu — umenia pre umenie a nie pre skutočnosť samu, pre život a pre ľudí. Umenie, ktoré so životom, s človekom, jeho túžbami a snahami nechce mať nič spoločného, ale si ľubuje v nejakých abstraktných symboloch lásky, humanity, krásy a iných rozkoší, je umením jednotlivcov, umením bez programu a cieľa, umením bezživotným, bezvýznamným ľart pour ľartizmom. A my, ktorí chápeme umenie ako prostriedok, pomôcku k náprave spoločenského života, k náprave krívd a bied utláčaných a ponížených — my takéto umenie musíme odmietaf.“

Takéto hľadisko je ustavične aktuálne, nestráca na svojom význame ani dnes, po vyše päťdesiatročnom odstupe. Teda takéto umenie, umenie „sympatizujúce s hnutím širokých mas je dnes cestou, ktorá vedie k lepšiemu spoločenskému zriadeniu“. A práve preto „proletársky cítiacim umelcom v dôsledku toho môžeme privolať len toto: píšfe jasne a zrozumiteľne, aby vás proletár chápal, aby ste mu neboli vzdialenejší ako neproletárski spisovatelia — a píšfe len v záujme proletára, aby ste k jeho práci budili úctu jeho dnešných odporcov, väčšej to časti dnešnej priemernej inteligencie, ktorú by ste mali orientovať smerom týmto, lebo tu je i jej miesto. Vo všetkom napomáhajme boľavý, ale veľkolepý proces oslobodenia človeka, a keď sa toto stane skutočnosťou, i umenie vzplanie novou žiarou ako symbol víťazstva práce a slobody celého ľudstva.

Rozvádzajúc niektoré aspekty uvedenej úvahy, uverejňuje v časopise DAV na jar 1925 prácu *O takzvanom rozpore individua a spoločnosti*. Táto tematika sa stala pre Andreja Siráckeho stredom záujmu až do dnešných čias. Úvaha, v ktorej „výsledky nášho skúmania sú v plnom súlade s Marx-Engelsovou tézou, podľa ktorej človek... vchádza do určitého prostredia, do určitých výrobných a spoločenských pomerov, ktoré vtlačajú určitý ráz aj jeho individuálnemu rozvoju, ... vo vývine ľudskej spoločnosti neexistuje nijaký nezmeniteľný prírodný poriadok, ale ľudstvo svojimi vedomými zásahmi mení prírodu, vo svojom spoločenskom vývine prechádza cez určité fázy a dosahuje postupne vzrastajúcu tendenciu...“, je jasným dôkazom historicko-materialistickej orientácie autora. Autor ukázal hospodársko-spoločenské stimuly „rozporu“, ukázal však aj zánik tohto rozporu v socialistickej spoločenskej formácii, ale na druhej strane živnú pôdu rozporu v kapitalistickej spoločnosti. „Kde je mentalita a výkonnosť, tam musí pôsobiť kolektívne cítenie a vedomie zodpovednosti. V takomto prostredí, v rámci celku sa môže individualita nehatene rozvíjať. Tendencia individualizácie nebude potlačená, ale naopak, v spoločnosti, ktorá si je vedomá svojej zodpovednosti na jednej, pomoci na druhej strane — bude posilnená. Prízvukujeme, pravda, že rozvitie individuality pôjde podstatne iným smerom, v harmónii s kolektívom. Osobné výsady síce zmiznú, ale to je pochopiteľné, lebo spoločnosť, vedomá si toho, že ona je príčinou i jedného i druhého, rovnako sa postará o riaditeľa práce ako o jednoduchého robotníka, a tým zharmonizuje záujmy jednotlivca s kolektívom.“ (7, s. 24—28)

Čo je dôležité postrehnúť na úvahách, je skutočnosť, že 1. úvahy sú nielen

kvintesenciou svetonáhľadového vyzrievania samého Andreja Siráckeho, ale sú 2. súčasne dokladom náhľadov vtedajšej pokrokovej verejnosti, v ktorej Voľné združenie a DAV zohrali avantgardnú, kliesniteľskú úlohu.

Dialektické spojenie osobného, individuálneho a spoločenského bolo pozitívom a základom pre ďalší rast členov DAVu. Andrej Sirácky ako jeden z jeho popredných členov mal solídny ideovo-odborný základ pre svoje účinkovanie v Petrovci, kam r. 1925 odišiel.<sup>4</sup>

Andrej Sirácky ako stredoškolský profesor na slovenskom gymnáziu v Petrovci nemal ľahké postavenie za vtedajšej vlády monarchistickej diktatúry. Za takýchto pomerov nebolo možné otvorené propagovanie marxisticko-leninskej ideológie. Preto Andrej Sirácky nastúpil na cestu, ktorá síce neznamenalala plné rozvinutie myšlienok a cieľov, ale ktorá predsa len umožňovala aspoň minimum zo zamýšľaného konania v podobe osvetovo-kultúrnej, ľudovýchovnej a pedagogickej práce. V rokoch 1934—1941 redigoval časopis Národná jednota. Na jeho stránkach sa postupne objavovali pokrokové a demokratické, protifašistické a protináboženské príspevky.

Andrej Sirácky si vytýčil za úlohu (ako to vyjadril vo svojej prvej knižnej zbierke článkov a úvah *Za svetlom života*): „... dvíhať náš ľud na vyšší stupeň kultúry, poskytnúť mu poznatky z rôznych vedeckých odborov, na mysli majúč vždy morálny význam a sociálny dosah vzdelávania.“ (8, s. 5) A na inom mieste pre Andreja Siráckeho charakteristický postoj: „... to je mylné pochopenie, že náš ľud je sprostý a že pre duchovné hodnoty nemá zmyslu... on túži po vedení, po čerstvom prameni kultúry a vedy, ... má neobyčajne živý záujem o veci, ktoré presahujú rámec jeho každodenného lopotenia... medzi najprostejším naším ľudom nájdeme veľmi mnoho prirodzených mysliteľov, ktorí majú svoju zvláštnu »filozofiu«. Ako my všetci, aj oni idú za svetlom života: hľadajú zmysel života, svojej vlastnej existencie, lebo je to večitá túha ducha ľudského...“

**Zápas o vyjadrenie občianskych, ideovo-politických a filozoficko-sociologických postojov**

„Ťažký je zápas medzi strašnými silami, ktoré populárne menujeme: nebo a peklo, dobro a zlo“ — napísal r. 1932 Andrej Sirácky. „Príliš mnoho je ešte

<sup>4</sup> Andrej Sirácky sa rozhodoval aj pre inú alternatívu — odchod do Ameriky. O tom sa možno dočítať v liste E. Urxa z Prahy J. Dendúrovi do Chicaga z 19. júna 1925. V liste Urx píše: „... O dva roky, až urobíme doktoráty, chceme Vlado Clementis, Ondro Sirácky a ja ísť do Ameriky...“ Dôvod plánovaného odchodu do Ameriky možno pripodobniť dôvodom Petra Jilemnického, ktorý napísal J. Dendúrovi do Chicaga 27. júla 1925: „Pomery sú u nás strašlivé. Myšlienková voľnosť, sloboda presvedčenia, to všetko jestvuje len v papierovom svete. Pomery sa priostrojujú. Štát v štátnej službe a otvorené sa biť a žurnalisticky pracovať ruka v ruke s nekompromisne revolučnou triedou proletariátu stáva sa deň zo dňa nemožnejším. A keď už to vo mne je a nemôžem sa následkom vnútornej nutnosti zriecť súručenstva a spoločného boja proletariátu, z ktorého som sa zrodil a ku ktorému som vždy patrila, nachádzam sa na rozcestí. Buď zostanú nadalej učiteľom, zmlknúť a skriviť chrbtovú kosť (a pritom aj tak byť vždycky podozrivý), alebo vystúpim zo štátnej služby, štát otvorený a nezakryvaný do boja na poli žurnalistickom?...“



dnes tých, ktorí neveria v ľudskú dobrotu, ale sú presvedčení o diabolskej podstate človeka. Nechápu a nevedia, že potom je márna každá zošlachťujúca práca, že tratí svoje oprávnenie skoro všetko, čo v našom živote je ešte pekné a vznešené; nechápu, nešťastníci, že svojím pochybovaním a neverou oddalujú dobu, ktorá jednako len žije v duši každého človeka.“ (8, s. 6) Tieto symbolické slová akoby boli predzvesťou utrpenia, v ktorom musel nájsť svoje miesto a východisko z neho i Andrej Sirácky. V apríli 1941, po okupácii Báčky fašistickou horthyovskou armádou bol Andrej Sirácky prepustený zo školských služieb, dňa 20. mája 1941 bol zatknutý a internovaný v Novom Sade a neskôr uväznený v koncentračnom tábore v Topoli pri Subotici, odkiaľ ho prepustili v auguste 1941. Naďalej však ostal pod policajným dozorom. V neutešenom stave neprestajného očakávania nového zatknutia, biedy, situácie, v ktorej sa ľudia v obave pred kompromitovaním vyhýbali stretnutiam, A. Sirácky spolu s dr. Topoľským a J. Čajakom ml. prijímajú miesto v redakcii Slovenskej jednoty, kde v podmienkach a „hraniciach“ legality vyvíjali protifašistickú činnosť.

A. Sirácky pod značkou — a — písal nielen prevažne mechanisticko-materialisticky ladené kultúrno-filozofické články, ale aj články tak prenikavo protifašisticky zamerané, že ešte aj dnes, po odstupe času, pri excerpovaní Slovenskej jednoty sa nám zdá úplne nepochopiteľným, že v časoch fašistickej svojvôle to bolo vôbec možné. Napríklad v článku *Uvažovanie o tom, čo príde* (9, s. 1) otvorene a jednoznačne píše: „... Mapa Európy a sveta sa dôkladne zmení, štruktúra hospodárska, politická a sociálna bude tiež iná, jedným slovom: staré poriadky v nijakom ohľade nebudú môcť byť mechanicky reštaurované... Všetličo, čo dnešnému priemernému občanovi zdá sa byť svätým, nezmeniteľnou dogmou, hodené bude ako prežitok do haraburdia. Mnohé hodnoty a „idey“ zalesknú sa vo falošnom svetle. Voja s ňou súvisiace veľké premeny prinesú dôkladnú revíziu ideí, hesiel, programov, nastúpi radikálne zváženie a možno i prehodnotenie mnohých hodnôt...“

Autor si všima aj problém vzťahu jednotlivca a spoločnosti. Otázku nadhodenú ešte r. 1925 v časopise DAV rieši opäť v inej spoločenskej situácii a navrhuje konkrétne riešenie: „Dôkladnej a základnej revízií podrobený bude pomer jednotlivca k celku, otázka celej štruktúry spoločenskej (v prvom rade ekonomickej), krátko a jasne: celková základňa rastu jednotlivca v rámci kolektívu bude revidovaná... Tu musí byť položený pevný... základ blahobytu... a šťastia, hmotného a duchovného, jednotlivca v zharmonizovanej spoločnosti... musí byť stvorený taký poriadok hospodársky a spoločenský, ktorý umožní každému pracujúcemu členovi ľudskej spoločnosti slušné... živobytie. Ani privilégia, ani degradácia ľudí...“

Mohli byť na záver napísané slová jasnejšie? Autor otvorene naznačuje cestu a spôsoby prechodu do novej spoločnosti. Pre neho „Nový svet, ktorý sa leskne v jasavých farbách našich túžob, má byť uskutočnením snov o lepšom a spravodlivejšom živote. Obrovské, takmer nadľudské obete prinášané na rozsiahlych končínach zemegule zaväzujú nás k tomu. Potrebná bude iba odvaha, aby sa myšlienka zmenila v čin.“ A na inom mieste píše ešte konkrétnejšie:

„... boj o národnosť je konečne bojom o ideály života. A teda dajme dobrý pozor — kto chce byť obrancom národa.“ (10, s. 6)

Takto otvorene burcoval Andrej Sirácky ľudí do boja proti fašizmu. Takéto vystupovanie na stránkach Slovenskej jednoty nemohlo zostať bez ozveny. Píše sa o tom aj vo Verbálnej nóte z 20. augusta 1943: „Spôsob písania Slovenskej jednoty možno preto označiť ako pokus podporovať úmysly našich spoločných nepriateľov, lebo týmto sa budí pochybovanie a nédôvera k vojenskej sile veľkonemeckej ríše.“ (11, s. 13)

Andrej Sirácky nakoniec opúšťa miesto redaktora Slovenskej jednoty na priamy zásah fašistických úradov. Pravda, semeno, ktoré zasial do mysli ľudí, už klíčilo. Kto by nebol postihol v titulkoch správ otvorene protifašistické zameranie? Napr.: „Rusi útočia s nezmenšenou silou od Kerča po Nevel...“, „Veľký tlak ruských oddielov západne od Riešice“, „Nový ťažký nálet na Berlín“, „Na severnom frontovom úseku ruská ofenzíva pokračuje ďalej“ a ďalšie.

V Budapešti sa zúčastňuje ilegálnej práce a nadväzuje činnosť s ilegálnym hnutím v Bácske, Vojvodine, ale aj na Slovensku.

Roku 1943 Andrej Sirácky vydáva knižne zbierku úvah pod názvom *Sila slov a myšlienok*. Autor sa ešte neprepracoval k dialektickému materializmu, ale stojí na pozíciách naivného a mechanistického materializmu. Staršie úvahy z rokov 1935—1942, vydané v tejto knihe, sú síce poplatné niektorým objektivisticko-pozitivisticko-idealistickým črtám, ale cenná je už autorova snaha o prebojovanie sa k materialistickej tendencii svojho diela.

Autor sa snažil — ako to bol napísal vtedajší recenzent (12) — „zachytiť problematiku onoho večitého duchovného zápolenia a dokonalejší tuzemský život a jasnejší svetonáhľad...“

Recenzent postihol ďalej charakteristickú črtu autora, ktorá „ostro charakterizuje práve podstatný rys vedeckého pracovníka: neobyčajne hybná tvorivá schopnosť z daných štruktúr syntézou vytvárať nové dielo. Jeho štýl je jasný a postup v úvahách má svoj prísne logický spád...“

Súčasná charakteristika: „obsažené rozmanité vedecké úvahy dokazujú, aký je širokosiahly vedecký záujem autorov, do koľkých rôznych vedeckých odborov hlboko preniká — hoci jeho najobľúbenejšie pole duchovnej tvorby je sociológia...“ možno plne vzťahovať aj na jeho neskoršiu tvorbu.

Roku 1943 v časopise Slovenská jednota sa objavujú úryvky s chystanej práce *Pút človeka*, ktoré naznačujú prechod od predošlých autorových úvah k dielu *Umierajúca civilizácia*. (13)

Podľa autora cesta pred ľudstvom je plná „neistoty, nástrah, prekážok, obzor je zahalený tmou, iba kdesi, veľmi ďaleko bliká slabé svetielko... cez mŕtvolu starého sveta možno prídeme k svetlu nového života. I terajšia tragédia ľudského rodu... urýchlí tento proces... starými cestami nemožno prísť k novému životu.“ (14, s. 6)

Na inom mieste píše: „Krvavý plameň zániku vzniesol sa nad Zemou a v svojej nenasýtenej papuli chce zhltnúť dielo tisícročí... Človek... presvedčený je o tom... že sa touto priepasťou neuzaviera kruh. Že za tmou brieždi sa už nový deň... toto poznanie, táto nádej, ba istota dodáva mu sily... a kráča

ďalej, teraz už s istotou a jasným zrakom za mihotajúcim svetlom v diaľke.“ (15, s. 6)

Po oslobodení Petrovca Sovietskou armádou v októbri 1944 stáva sa Andrej Sirácky šéfredaktorom na jeho podnet založeného časopisu Hlas ľudu a v decembri sa stáva riaditeľom gymnázia v Petrovci.

Plne sa zapája do verejno-prospešnej, pedagogickej, žurnalistickej a filozoficko-sociologickej práce, a to vždy len v znamení toho, ako to bol napísal ešte r. 1942, keď zdôraznil, že „ľud túži za novým životom. Chce žiť životom dôstojným človeka“. A práve v tomto zmysle Andrej Sirácky žiada: „Pomáhajme mu v tom, a bude to v záujme nielen jeho, ale aj nás všetkých: celku, národa a veľkej rodiny národov.“ (16, s. 1)

Roku 1946 vydáva nákladom Matice slovenskej vo FLR Juhoslávii v Petrovci prvé významné dielo *Umierajúca civilizácia na prelome vekov*.<sup>5</sup> Dielo je vyvrcholením dovtedajšej tvorby Andreja Siráckeho a súčasne základnou prácou, materialisticky bojovnou, ktorá sa stáva fundamentom ďalšej tvorby autora. Presvedčivosť, správnosť a hĺbka analýzy je umocnená aj tým, že autor svoje vedecké prognózy formuloval už r. 1946, teda v čase, keď sa v prvých povojnových rokoch ešte len kryštalizovali náhľady i sám život. Cenou sa stáva autorka nekompromisná zacielenosť kritiky buržoáznej spoločnosti, ideológie, vedy a filozofie. Práve pre túto vlastnosť buržoázna tlač napádala autora. Vydanie knihy si všimol a polemizoval s ňou nielen denník ČAS vo svojom úvodníku (17, s. 1) 6. októbra 1946, ale 16. októbra 1946 z pera filozofa Jozefa Dieška SLOBODA otvorene uvádzala: „Ako boľavo pôsobí na dušu čitateľa cudzí, všetko kresťanský... pochovávací tón tohto spisu!“ A na inom mieste Dieška uvádza: „Preto čo v dnešnej bojujúcej kultúre slovenskej bolí najviac, je fakt, že táto kultúra bojuje aj proti kresťanstvu a bojuje bezvýhradne, bezohľadne. Daromné sú, ako náhrada a útecha, v takomto zápase prorocká A. Siráckeho, prorocká budované na základoch novej spoločenskej, socialistickej organizácie... Táto utópia nenahradí slovenskej duši nikdy tisícročím overenú, prirodzenú útechu kresťanstva z jeho prirodzených a nadprirodzených žriedel a prameňov.“<sup>6</sup>

Marxistická kritika naproti tomu uvádzala, že je to práca tvorivá a bojovná (18), „marxisticky nesmlouvavá“, ktorá sa prejavuje „velikou pronikavostí, erudicí a odvahou. Pronikavosť se jeví v analýse problémů jdoucích vždy bystře na jejich sociální kořeny, erudice v dokonalé znalosti obou základních filosofických směrů (tedy i idealistického, což nebývá u materialistů pravidlem), odvaha v jasném řešení a konečně i ve smělejších závěrech a prognosách“. (19)

<sup>5</sup> Niektoré úvahy, ktoré poslal Andrej Sirácky r. 1945 do Matice slovenskej v Martine na uverejnenie, boli zrejme odmietnuté pre svoj materialistický charakter.

<sup>6</sup> Aké rady dáva Dieška v danej situácii? V závere recenzie píše: „Slovenský človek stojí pred otázkou, ktorou cestou ísť, ktorou filozofiou sa nadchýňať. Nebude akiste na škodu nám, ani našim budúcim, ak sa v tomto gigantickom zápase duchov budeme pridŕžiavať aj ďalšej rady nebohého a životom poučného českého mysliteľa Rádlu: „I trvám, že je třeba vzpoury se odříci, vracet se s porozuměním k směrům, které byly pouhou agitací a posměchu ukřičeny, a zvláště rozumět, chápat, uznávat, vidět sama sebe v názorech doby minulé, sama sebe zahaleného za omyly každé doby, ale usilujícího s pomocí dřívějších dob k pravdě“... Potom bude náš boj na poli ducha, kultúry, i keď ostrý, predsa aspoň spravodlivý“. — Z článku *Bojujúca kultúra*, s. 1.

Vykorisťovateľskú spoločnosť v jej poslednej forme v dejinách, v kapitalizme, autor označuje ako „agóniu zapadajúceho sveta mysticismu a nadprirodzenosti“, pričom autor zdôrazňuje, že dejiny „ako — filozofia osudu — vynášajú... skutočne ortieľ smrti“. (20, s. 16) Tragédia Nemecka je podľa autora nielen charakteristická, ale „mala by byť poučná pre celý západ...“ (20, s. 21)

Všima si aj situáciu v buržoáznej vede a filozofii a poukazuje v tejto súvislosti aj na našu vedu a filozofiu, na chyby v jej ideovej orientácii, metodológii a organizácii. Aké to boli chyby, v ktorých zotrvala veda a filozofia tých čias? Bola to podľa Andreja Siráckeho „západnoidealistická zafaženosť našej vedy a filozofie“, jej „západnícka, väčšinou nemecká orientácia, ... dovolávanie sa autorít západu pri... zanedbávaní sovietskej vedy a filozofie, ... odborníctvo, prílišná úzkostlivosť pohľadu a nevystupovanie z malého okruhu faktov pozorovaného sektoru; ... necelistosť, nespojitosť a nepoviazanosť medzi hľadiskami jednotlivých vied...; ... idealizovanie pozorovanej skutočnosti; ... nedostatok iniciatívnosti, vynaliezavosti, samostatnosti...; analýza bez hĺbky, ... bez dynamizmu; ... staticko-absolutistické alebo... subjektivistické chápanie skutočnosti; ... rozpor... medzi teóriou o praxou...“ (20, s. 9)

Roku 1946 Andrej Sirácky akoby bol skutočne predvídal, že po „období slávy a triumfov nutne — železnou logikou spoločensko-historického vývoja — prichádza pád buržoázie...“ (20, s. 96)

Pád buržoázie je neodvratný a práve preto jej neostáva nič iné, „... iba jediné: odísť a zachrániť tak svet pred novou pohromou. To však, ako nám ukazujú dejiny, sa dobrovoľne nikdy nestáva, a neučiní tak ani buržoázia. Tým menej to urobí, keď má k dispozícii obrovské prostriedky... ktorými môže svoje umieranie na dlhšiu dobu predĺžiť. Jej pád je neodvratný, ale spojený bude ešte s veľkým utrpením jednotlivcov i národov“. (20, s. 97)

### Upevňovanie marxisticko-leninského svetonáhľadu a vypracovanie pevného vedeckého výrazu

Andrej Sirácky r. 1948 odchádza z Petrovca natrvalo na Slovensko a od októbra pôsobí na filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.<sup>7</sup> Po príchode do Bratislavy sa začína intenzívne, od predchádzajúcich kvalitatívne odlišnejšie obdobie života Andreja Siráckeho. Objavujú sa knižné práce a časopisecky uverejňované štúdie i články, v ktorých pokračoval v začatej práci vedec-kým riešením filozoficko-sociologických problémov.

Pozoruhodnou, knižne vydanou prácou je *Kultúra a mravnosť* (21), práca široko koncipovaná, napísaná na prísne vedeckých, dialektickomaterialistických základoch, za ktorú autor dostal štátnu cenu. (22)

Problém kultúry koncipuje Andrej Sirácky ako komplikovanú zložku a výraz ekonomicko-sociálneho vývinu (hmotnej aj ideovej stránky). Ide mu o ozrej-

<sup>7</sup> Prednáša filozofiu i na ďalších fakultách a v kurzoch. V rokoch 1952—1953 je dekanom Filozofickej fakulty a v rokoch 1953—1956 rektorom Univerzity Komenského. Roku 1955 sa stáva predsedom Slovenskej akadémie vied. V šesťdesiatych rokoch sa venuje prevažne sociológii a stáva sa riaditeľom Sociologického ústavu SAV.

menie skutočnosti, že „kultúra je jav typicky ľudský, syntetický, spoločenská ideovo-mravná i materiálno-technická realita a úsilie . . . po raste v zmysle ďalšieho odbiologizovania človeka“. A práve preto — zdôrazňuje autor — že kultúra je „výrazom stupňa spoločenského vývoja“, je nevyhnutné ju skúmať „ako jav typicky ľudský a historický, ako meradlo výšky rastu človečenstva“, pričom je dôležité si uvedomiť aj iný závažný fakt, že práve takýmto spracovaním sa môžeme vyhnúť „... nebezpečenstvu, že zapadneme do ríše abstrakcií, špekulácií, ilúzií a absolútnych kategórií“. (21, s. 11) Kultúra, ktorá nie je „metafyzickou záhadou, ale je sociálnou a historickou danosťou, vzniká zo stavu výrobných síl a vzťahov v podmienkach sociálnej štruktúry. (21, s. 87) Mravnosť vyvíjajúca sa súčasne s rozvojom spoločnosti sa javí ako hodnotiaci kategória, ktorá upevňuje moc vládnučích tried. (21, s. 88—91)

Skutočným hýbateľom dejín sú ľudové masy, teda je to človek, historická osoba, prechádzajúca cez rozličné stupne vývinu a zachovávať si svoj charakter, „zoon politicon“. Konkrétne fyziognómia ľudí je daná ich sociálnou zaradenosťou, z nej vyplývajú ich snahy a programy, ich kultúrna úroveň, mravná výška a formy ideologického prežívania. (21, s. 135)

Ďalšie knižné práce Andreja Siráckeho (23) znamenajú rozvíjanie myšlienok z predošlých prác. Pozoruhodnou sa nám javí najmä práca *Pôvod prvotných ideológií*, v ktorej sa autorovi podarilo pomerne na malej ploche ukázať nové pohľady na vedecky ťažký problém. Práca, ako na to poukázal jeden z recenzentov knihy (24, s. 45), je jedným „z prvých pokusů o dôsledně vědecký, na marxismu založený výklad původu a nejstarších forem náboženské ideologie, jako pokus tvořivě rozvíjející marxistické filosofické myšlení na poli dnes nejaktuálnějším“. Práca je pre recenzenta ďalej cenná najmä tým, že autor vychádza „z hlubokého pochopení sociálně-ekonomických vztahů“, a že je „svou přísnou logikou velmi přesvědčivá a . . . po stránce formální svou vzletností přímo suggestivní“. (25)

Práca *Klérofašistická ideológia ľudáctva* (26) bola dôležitým zastavením Andreja Siráckeho pri tematike boja proti ľudáctvu a fašizmu vôbec. Knihou nezaujal autor postoj len proti tomuto reakčnému prejavu barbarskej soldatesky, ale bol to boj proti buržoáznej spoločnosti a jej podstate vôbec, a jej nadstavbovým javom osobitne. V tomto zmysle sa vyníma celý rad článkov a štúdií, zaujímajúcich v prelomových časoch po druhej svetovej vojne dôležitý zástoľ v prebojovaní pokrokových tendencií vo vede a filozofii osobitne a v spoločenskom živote všeobecne. „Marx-leninský socializmus a marx-leninská veda a filozofia jedine správne chápe ekonomicko-sociálne aj ideologické príčiny krízy nášho veku a naznačuje presne aj východisko z krízy: zrušenie imperialistického kapitalizmu ako hlavnej prekážky na ceste k radostnejšiemu zajtrajšku.“ (27, s. 295—297)

Naznačuje cesty, po ktorých by mali veda a filozofia postupovať, aby sa vyvarovali chýb buržoáznej vedy a filozofie (28). Naznačuje cesty k rozvoju ľudskej individuality v socialistickej spoločnosti (29). Všíma si otázky rozvoja civilizačných faktorov a vývinu človeka (30).

Humanizmus, ľudskosť v dejinách triednych spoločností neboli skutočným



humanizmom, ľudskosťou. „Sloboda osobnosti pre buržoáziu bola v podstate slobodou vykorisťovania. Buržoázny humanizmus, nech bola jeho zdrojom ľudská prirodzenosť alebo náboženská viera... a nech nadobúdala akejkol'vek podoby — bol humanizmus abstraktný, formálny, nekotviaci pevne v materiálnych podmienkach“ (31, s. 135) spoločnosti, a preto len „zdokonaľovanie socialistickej výroby, rozvoj techniky a vedy zabezpečuje materiálnu základňu pre všestranný rozvoj ľudských schopností,... socialistickej ideológie, psychológie a morálky, pre rozvinutie nového, socialistického humanizmu“. (31, s. 139) Socialistický systém — ako ukazuje Andrej Sirácky — skutočne za pomerne krátke obdobie existencie „dokázal svoju životaschopnosť“. A ak aj dosiaľ „nerealizoval raj na zemi, presvedčivo ukázal, že jedine socialistický systém je integrujúcim faktorom dejín a budúcnosti. Tvorí sa pevná socialistická ekonomika, politika, sociálna štruktúra a vedecká ideológia“. (32, s. 20)

Problém a postavenie človeka vo svete, jeho humanizáciu a nachádzanie životného zmyslu, zápas o najvyššie hodnoty a dejinné perspektívy, smerovanie k programovej a reálnej integrácii ľudstva (33) autor spracúva v poslednej svojej knižnej práci *Sociálny svet človeka* (34), ktorá vznikla podstatným prepracovaním dvoch predchádzajúcich knižných prác, *Sociológia* (35) a *Sociológia a integrácia vied* (36). V niektorých častiach korešponduje s časťami knižnej zbierky vybraných statí pod spoločným názvom *Problémy a perspektívy socializmu* (37). Spolu s viacerými prácami uverejnenými v časopisoch tvoria vrchol doterajšej filozoficko-sociologickej tvorby Andreja Siráckeho.

## Závery a poučenia zo života a diela Andreja Siráckeho

Andrej Sirácky spracúva problémy v rámci teórie marxizmu-leninizmu. Ide mu o to — vyjadriac jeho vlastnými slovami — aby filozofia a sociológia „prispejala k výkladu, ale i k zmene sveta (konkrétne: k zmene našej skutočnosti na socialistický svet)“. Z takýchto hľadísk jedine správnu sa môže javiť „kritika z pozícií marxizmu-leninizmu, v ktorej sa spája myslenie s činom“. (38, s. 112) V takýchto intenciách treba ďalej rozpracúvať problémy marxisticko-leninskej filozofie a sociológie, ako na to správne upozorňuje aj Andrej Sirácky v článku *Február 1948 a 25-ročný rozvoj našej filozofie* (39).

Pritom treba byť ostražití pred nebezpečenstvom oportunizmu a revizionizmu, ale aj pred prvkom byrokratizmu, formalizmu a technokratizmu — upozorňuje Andrej Sirácky. „Marxistická veda a spoločenská teória môže prispieť k ozrejmeniu pozadia“ rôznych nevedeckých a polovedeckých koncepcií, pričom si treba pamätať, že „jedine v politike je záruka riešenia rozporov a konfliktov vyplývajúcich z rôznosti systémov a ideológií. Bez tohto politického aspektu, bez ujasnenia si dejinnej úlohy robotníckej triedy vybudovať komunistickú spoločnosť nie je možné podať *hlboký rozbor* perspektívneho splývania (integrácie) dvoch systémov v ďalšej budúcnosti. Ak si túto otázku *dnes* kladieme, tak len v tom presvedčení, že toto vyrovnávanie (integrovanie) bude možné jedine na rovine komunistických ideí“. (40, s. 267)

Takto ponímaná marxistická veda a spoločenská teória netvorí nijaký uza-

tvorený systém vied. Veda ako súhrn praxou overovaných poznatkov sa mení podľa zmenenej spoločenskej situácie, podľa toho, aké nové problémy nastoľuje spoločenský vývoj. A keďže vedu musíme chápať nielen ako systém poznatkov, ale aj ako poznatky využívané na potreby spoločnosti, a v tom vidieť spoločenskú funkciu vedy (41), je jasné, že aj spoločenská teória „nesmie zostať na úrovni faktorov analýzy, ale musí ísť do objasňovania javov, faktov, relácií, pravidielnosti a funkcií ku koncepcii zákonov rôznych rovín, a od sociologickej teórie k spoločensko-politickej praxi“. (42, s. 298)

Andrej Sirácky sa zároveň snaží o vymedzenie úloh a hraníc filozofie a sociológie. „Človek a jeho svet, príroda i myslenie a všetka kvalitatívna diferencovaná a hierarchicky usporiadaná štruktúra reality je predmetom filozofického uvažovania... Sociológia však ako všeobecná veda o spoločnosti má skúmať zákonitosti spoločenských procesov, zákony štruktúry a vývoja spoločnosti.“ (43, s. 393) Andrej Sirácky zastáva podobný náhľad ako sovietski autori M. J. Jovčuk, A. G. Charčev, V. A. Jadov a niektorí iní, že marxisticko-leninská sociológia nie je totožná s filozofiou, ale je s ňou spätá pri výskume všeobecných zákonitostí spoločnosti. Historický materializmus nemožno stotožňovať so sociológiou. „Historický materializmus, ktorý nie je samostatnou spoločenskou vedou, ale ktorý je filozofickou teóriou a je začlenený v systéme filozofie, je metodologicko-teoretickým základom interpretácie historicko-spoločenských procesov a interpretácie dejinného poslania najpokrokovejšej triedy v dejinách, postavenie a dejinné určenie ktorej vyjadruje tendenciu, objektívnych spoločenských procesov, tendenciu smerujúcu k integrite a k pokroku ľudstva, vyplývajúcu z vedeckej analýzy spoločenských javov a procesov.“ (44, s. 57)

Preto pre takého vedca, ktorého poslaním je angažované hodnotenie javov a faktov, aktívne dotváranie minulých a budúcich situácií (ako to sám autor napísal v práci *Kultúra a mravnosť*), ktorému je nie ľahostajný problém, kto a ako využíva výsledky jeho práce, je aj rozvíjanie vedy v spoločnosti a človeku vecou nie pozitivistického hromadenia faktov a teóriou zbavenou hodnotiacich súdov, ale aj marxisticko-leninskou teoretickoempirickou vedou o spoločnosti. Andrej Sirácky neraz poukazuje na to, že nemožno oddeľovať prácu vedy a filozofie od aktuálnych otázok súčasnosti. Práve preto i budúcnosť načrtnutá v prácach Andreja Siráckeho sa javí ako plná optimizmu, životnej a vedeckej pravdivosti. Práve preto mohol napísať slová plné životnej a vedeckej múdrosti a opodstatnenosti. „V spoločnosti, ktorá dosiahne vrchol organizovanosti a primeranej inštitucionalizácie života, človek, osobnosť sa dostane na výšku poslania svojej ľudskosti. Hlbiny, ktoré sa v jeho vnútri odkryjú, budú výšinami skutočných morálnych a humánnych kvalít, v ktorých sa osobnosť rozvíja do dejinne (a možnosťami našej planéty) dostupných hraníc. V skutočných osobnostiach komunistickej spoločnosti sa uskutočnia sny veľkých géniov všetkých čias a túžby nespočetných a nesmrteľných mäs ľudstva. Masy budú mať (a už aj majú) jasný cieľ pred sebou a zrealizujú ho na tejto zemi. Nijaká apokalypsa a nijaký koniec sveta nezastaví pochodujúce masy na ich ceste ku komunizmu a skutočnému humanizmu.“ (45, s. 364)

Také je krédo Andreja Siráckeho, vzácneho, prostého, jemného a skromného

človeka a vedca, ktorý na základe svojej dlhoročnej usilovnej vedeckej práce, svojich nekompromisných a pevných istôt vo vedeckom svetonáhľade formuloval vo svojich dielach celý rad filozofických a sociologických záverov pri riešení problémov a vytvoril základné postuláty rozvoja marxisticko-leninskej sociológie v Československu. Pre tieto vzácne zásadné vlastnosti človeka a vedca máme radi súdruha Andreja Siráckeho, ktorý ako náš učiteľ bol nám dobrým radcom pri našich prvých vedeckých pokusoch a priateľom, na ktorého vždy radi spomíname.

## LITERATÚRA

1. SIRÁCKY, A.: Svojetisti. Mladé Slovensko, 5, č. 7—8.
2. Var, 1, č. 11, 1. mája 1922, s. 352—353; PONIČAN, J.: V ohni a búrkach. Bratislava 1961, s. 23—24.
3. Z listu Jozefa Tomášika-Dumína Andrejovi Siráckemu z 25. júla 1922. Pozri Slovenské pohľady, 1963, č. 8.
4. Z listu Andreja Siráckeho Jozefovi Tomášikovi-Dumínovi z 9. augusta 1922. — Pozri DRUG, Š.: Dav a davisti. Obzor, Bratislava 1965.
5. JANŠÁK, Š.: Kapitoly mladým II. Triedne upovedomenie a triedny boj. Prúdy, č. 2, február 1924.
6. Z listu Daniela Okáliho Andrejovi Siráckemu z 12. augusta 1924. Pozri Slovenské pohľady, 1963, č. 8.
7. DAV I, č. 2. Jar 1925; taktiež SIRÁCKY, A.: Za socialistickú vedu a kultúru. VSAV, Bratislava 1960, s. 351—356.
8. Vydané v knižnici Národnej jednoty ako 5. zv., Petrovec. Báčka, 1932.
9. Slovenská jednota, 11, č. 172, 1. augusta 1943.
10. SIRÁCKY, A.: Jedinec a kolektív. Slovenská jednota, 1, č. 113, 10. októbra 1942. — Uverejnené pod značkou (E-s).
11. SIRÁCKY, A.: Za socialistickú vedu a kultúru. VSAV, Bratislava 1960.
12. EDUCATOR: Teória a prax. O knihe Andreja Siráckeho: Sila slov a myšlienok. Slovenská jednota, 2, č. 178, 8. augusta 1943. — Pozri aj recenziu knihy od Jána Poničana v časopise Tvorba, jún—júl 1943.
13. Uryvky boli uverejňované v mesiacoch júl, november, december 1943.
14. SIRÁCKY, A.: Prášok vo vesmíre alebo centrum sveta? Prvá kapitola z chystaného diela Pút človeka. Slovenská jednota, 2, č. 151, 8. júla 1943. — Uverejnené pod značkou (a).
15. Slovenská jednota, 2, č. 149, 6. júla 1943.
16. SIRÁCKY, A.: Kultúra a ľud. Slovenská jednota, 1, č. 58, 2. augusta 1942. — Uverejnené pod značkou (a).
17. PIŠŤ, M.: Duch dnešných čias. ČAS, č. 226.
18. Pozri recenziu St. Felbera vo Philosophica Slovaca, 2—3, 1947—1948, s. 275.
19. Československý svět, Praha 1947, č. 8. — Kniha bola recenzovaná i v časopisoch Tvorba, Sociální revue a i.
20. SIRÁCKY, A.: Umierajúca civilizácia na prelome vekov.
21. SIRÁCKY, A.: Noetické základy a historické opodstatnenie kultúr a mravnosti. Úvod k dielu Kultúra a mravnosť. In: Filozofický zborník MS, 9, 1948, s. 132—142. — Kapitola z knihy pod názvom Noetický prierez ideologických realít. In: Filozofický zborník MS, 8, 1947, č. 3—4, s. 129—141.
22. HRUŠOVSKÝ, I. in: Philosophica Slovaca, 2—3, 1947—1948, s. 276—278.
23. Slovanstvo a svetový mier. Tatran, Bratislava 1949; Od kapitalizmu k socializmu. Obroda, Bratislava 1950; Prírodné a spoločenské prostredie. Tatran, Bratislava 1951; Pôvod prvotných ideológií. ŠN, Bratislava 1952; Vznik a vývoj náboženstva. Osveta, Martin 1953; Problémy a úlohy našej vedy po XI. zjazde KSČ, VSAV, Bratislava 1958; A vallás keletkezése és fejlődése, a Az ember származása; Zborník: Za socialistickú vedu a kultúru. VSAV, Bratislava 1960.
24. NAHODIL, O.: Nový príspevok o najstarších formách náboženskej ideologie. Český lid, 40, 1953, č. 1.
25. MÜNZ T. in: Filozofický časopis, 1953, č. 2, 201—202, a č. 4, s. 423—424.
26. VSAV, Bratislava 1955.
27. SIRÁCKY, A.: Pítirím A. Sorokin: Krize našeho věku. Philosophica Slovaca, 2—3, 1947—

1948. — Автор реценzie jasne naznačil, že „Sorokin nevystihol podstatu krízy našej doby... a jeho poňatie krízy pri všetkej „totalite“, „objektívite“ a „vedeckosti“ je idealistické, abstraktné a duchovno-mravné.
28. SIRÁCKY, A.: K situácii na sovietskom filozofickom fronte. *Philosophica Slovaca*, 2—3, 1947—1948, s. 230—233; K niektorým otázkam vedy a umenia v kultúrnej revolúcii. *Slovenský filozofický časopis*, 1959, s. 287—295; Niektoré problémy marxistickej vedy a filozofie. *Philosophica Slovaca*, 2—3, 1947—1948, s. 207—214; Proti idealizmu v spoločenských vedách. *Nové slovo*, 6, č. 44, 28. októbra 1949, s. 671; Proti reakcii aj na ideologickom fronte. *Nové slovo*, 5, č. 41, 8. októbra 1948, s. 615; O svete uzavretom (Prečo nemá pravdu idealizmus?), *Nové slovo*, 5, č. 46, 12. novembra 1948, s. 695; K niektorým problémom buržoáznej sociológie a filozofie. *Slovenský filozofický časopis*, 1957, č. 1.
  29. SIRÁCKY, A.: Kultúra pracujúceho človeka (Spoločenské podmienky rozvoja individuality). *Nové slovo*, 6, č. 2, s. 26 (14. januára 1949). O kultúre, politike a osobnosti. *Nové slovo*, 6, č. 9, 4. marca 1949, s. 139.
  30. SIRÁCKY, A.: Spor hmoty a ducha. *Nové slovo*, 5, č. 32, 6. augusta 1948, s. 172; Kultúrny progres a regres. *Nové slovo*, 5, č. 43, 22. októbra 1948, s. 647; Kultúra dialekticky a historicky. *Nové slovo*, 5, č. 47, 19. novembra 1948, s. 716; Vznik človeka a kultúra primitíva. *Nové slovo*, 5, č. 51, 10. decembra 1948, s. 763.
  31. SIRÁCKY, A.: K otázke formovania socialistického človeka. *Filozofický časopis*, 8, 1953, č. 1—2, s. 95—140.
  32. SIRÁCKY, A.: Sociológia politiky. SV Čs. spoločnosti pre šírenie politických a vedeckých poznatkov, Bratislava 1965.
  33. VLTAVSKÝ, V.: A. Sirácky: Sociálny svet človeka. *Filozofický časopis*, 1975, č. 1, s. 119—125.
  34. Úvahy z oblasti sociológie a filozofie. Veda, Bratislava 1974.
  35. Teória, metódy, problémy. VSAV, Bratislava 1966.
  36. VPL, Bratislava 1968.
  37. Pravda, Bratislava 1972. — ŠPAČEK, M.: recenzia vo *Filozofickom časopise ČSAV*, 1974, č. 1, s. 131—139.
  38. SIRÁCKY, A.: Poslanie našej filozofie. *FILOZOFIA*, 1973, č. 2.
  39. *FILOZOFIA*, 1973, č. 1.
  40. SIRÁCKY, A.: Veda, ideológia, politika. *Nová mysl*, 1974, č. 2.
  41. SIRÁCKY, A.: Postavenie a úlohy sociológie v našej spoločnosti. *Otázky marxistickej filozofie*, 1964, č. 1, s. 19.
  42. SIRÁCKY, A.: Štruktúra sociológie a filozofie vo vzťahu k „vedám o človeku“. *FILOZOFIA*, 1968, č. 3.
  43. Postavenie a úlohy spoločenských vied. Diskusia. *Otázky marxistickej filozofie*, 1965, č. 4.
  44. SIRÁCKY, A.: Sociológia. Teória, metódy, problémy. VSAV, Bratislava 1966.
  45. SIRÁCKY, A.: Človek (osobnosť), kultúra a morálka. *FILOZOFIA*, 1973, č. 4. — SIRÁCKY, A.: Úloha prognostiky v spoločenskom vývine. *Filozofický časopis ČSAV*, 1973, č. 5, s. 503 a n.; SIRÁCKY, A.: Filozofie a sociologie v systéme vied o človeku. *Filozofický časopis ČSAV*, 1970, č. 6, s. 88 n.

## АНДРЕЙ СИРАЦКИ И МАРКСИСТСКИЕ ИСХОДНЫЕ ПУНКТЫ БОРЬБЫ ЗА ОРИЕНТАЦИЮ ЧЕЛОВЕКА И ОБЩЕСТВА

Александр В и л д

Академик Андрей Сирацки относится к числу видных словацких мыслителей. Его философские и социологические труды, многочисленные по своему объему и значительные по качеству, занимают свое прочное место. Настоящая статья написана по случаю 75-летия академика Андрея Сирацкого и посвящена оценке всей его предыдущей деятельности. Одновременно она представляет собой скромный вклад в разработку истории словацкой философии.

В 1921 году Андрей Сирацки приезжает в Прагу, где, будучи студентом Карлова университета, включается в идейное движение того времени, становится членом «Вольного

товарищества студентов-социалистов Словакии», а в 1924 году — членом прогрессивной группы «ДАВ». О взглядах молодого Андрея Сирацкиго, кроме как из части сохранившейся корреспонденции, можно узнать также из его двух интересных работ того времени — из статей «О пролетарском искусстве» и «О так называемом противоречии между индивидом и обществом».

В 1925 году А. Сирацки возвращается из Праги назад в родной Петровец. Здесь он преподает в гимназии, исполняет должность редактора журнала «Народна еднота», развивает народно-воспитательную и просветительную деятельность. В 1932 году он издает сборник статей «За светом жизни».

В 1941 году он вынужден уйти из гимназии. Был арестован и заключен в концентрационный лагерь. В 1942 году А. Сирацки становится редактором журнала «Словенска еднота» (выходит в Будапеште), на страницах которого он публикует боевые статьи против фашизма и становится иллегальным антифашистским борцом. В начале 1944 года он вынужден уйти из редакции. После освобождения Советской Армией становится главным редактором журнала «Глас люду» и директором гимназии в Петровце.

В 1943 году А. Сирацки издает сборник статей «Сила слов и мыслей». В 1946 году он издает свое первое крупное произведение «Умирающая цивилизация на рубеже веков». Настоящий труд является завершением предыдущего творчества и основной материалистически воинствующей работой, которая становится фундаментом дальнейшего творчества автора. Убедительность, верность и глубина анализа умножены также тем, что научные предвидения были сделаны автором уже в 1946 году, еще тогда, когда в первые послевоенные годы кристаллизовались взгляды и сама жизнь. И для последующих работ автора становится ценной некомпромиссная направленность критики буржуазного общества, его идеологии, науки и философии. В целом ряде своих статей А. Сирацки показал, как следует и в чехословацких условиях вести борьбу против буржуазной науки и философии и как создавать науку и философию на принципах марксизма-ленинизма. В этом плане положительную роль сыграла также его работа «Клерикало-фашистская идеология «людацтва».

Из более крупных работ автора можно упомянуть следующие: «Культура и нравственность» (1949) и «Происхождение первичных идеологий» (1952). В своей последней книге «Социальный мир человека» (1974) автор разрабатывает проблему и место человека в мире, его гуманизацию и нахождение смысла жизни, его борьбу за высшие ценности и исторические перспективы, движение по направлению к программной и реальной интеграции человечества. Настоящая работа возникла в результате существенной переработки двух предшествующих книг — «Социология» (1966) и «Социология и интеграция наук» (1968). Некоторые ее части корреспондируют с частями сборника избранных статей автора, вышедшего под общим названием «Проблемы и перспективы социализма».

Андрей Сирацки — исключительный, простой, чуткий и скромный человек и ученый, который на основе своей долголетней упорной научной деятельности, своей некомпромиссной и твердой уверенности в научном мировоззрении марксизма-ленинизма сделал целый ряд философских и социологических заключений при решении проблем и сформулировал основные постулаты развития марксистско-ленинской философии общества и человека, а также социологии в Чехословакии.



Alexander Wild

Akademienmitglied Andrej Sirácky kann zu den hervorragenden slowakischen Denken gezählt werden. Sein philosophisches und soziologisches Werk zahlreich seinem Umfang nach und bedeutend in der Qualität, hat bereits einen festen Platz gewonnen. Auch die vorliegende Studie, dem Anlass seines 75. Geburtstages gewidmet, soll das Lebenswerk Andrej Siráckys einschätzen und bedeutet zugleich einen Beitrag zur Geschichte der slowakischen Philosophie.

Im Jahre 1921 kommt Andrej Sirácky nach Prag, wo er als Student der Karls-Universität auch am ideologischen Geschehen dieser Zeit teilnimmt, Mitglied der Freien Vereinigung von Studenten-Sozialisten aus der Slowakei und 1924 auch der fortschrittlichen Gruppe DAV wird. Die Anschauungen des jungen Andrej Sirácky sind nicht nur aus Teilen seiner erhaltenen Korrespondenz ersichtlich, sondern auch aus zwei, aus dieser Zeit stammenden Arbeit — aus der Betrachtung „Über proletarische Kunst“ und aus der zweiten Betrachtung „Über den sogenannten Widerspruch zwischen Individuum und Gesellschaft.“

A. Sirácky kehrt 1925 heim nach Petrovec (Jugoslawien). Hier wirkt er als Oberlehrer am Gymnasium, als Redakteur der Zeitschrift „Národná jednota“ (Nationale Einheit) und entwickelt eine volksbelehrende Tätigkeit. Seine Artikel und Betrachtungen erscheinen 1932 unter dem Titel „Nach dem Licht des Lebens“.

Den Schuldienst muss er 1941 quittieren. Er wird verhaftet und in einem KZ gefangen gehalten. 1942 wird er Redakteur der in Budapest erscheinenden Zeitschrift „Slovenská jednota“ (Slowakische Einheit), veröffentlicht in ihr militante Artikel gegen den Faschismus und beteiligt sich am illegalen antifaschistischen Kampf. 1944 ist er gezwungen aus der Redaktion auszuschcheiden. Nach der Befreiung wird er Chefredakteur der Zeitschrift „Hlas ľudu“ (Stimme des Volkes) und Direktor am Gymnasium in Petrovec.

Im Jahre 1943 erscheinen in Buchform seine Betrachtungen „Die Macht des Wortes und der Gedanken“ und 1946 sein erstes bedeutendes Werk unter dem Titel „Die sterbende Zivilisation an der Wende der Zeiten“. Dieses Werk bedeutet einen Höhepunkt seines bisherigen Schaffens. Die Überzeugungskraft, Richtigkeit und Tiefe der Analyse wird noch dadurch gesteigert, dass der Verfasser seine wissenschaftliche Voraussage 1946 formulierte, also zu einer Zeit der ersten Nachkriegsjahre, als sich die Ansichten und das Leben selbst erst zu kristallisieren begannen. Auch für die weiteren Arbeiten des Verfassers ist seine kompromisslos ausgerichtete Kritik an der bürgerlichen Gesellschaft, Ideologie, Wissenschaft und Philosophie von Wichtigkeit. In einer ganzen Artikelserie zeigte er, wie man auch in den tschechoslowakischen Bedingungen gegen bürgerliche Wissenschaft und Philosophie zu kämpfen hat und wie eine auf marxistisch-leninistischen Prinzipien begründete Wissenschaft und Philosophie zu bilden ist. Von diesem Gesichtspunkt aus spielte auch seine Werk „Die klerofaschistische Ideologie des slowakischen Faschismus“ eine positive Rolle.

Weiters können wir aus Siráckys bedeutenderen Werken folgende anführen: „Kultur und Moral“ (1949) und „Ursprung der Urideologien“ (1952). In seinem letzten Buch „Die soziale Welt des Menschen (1974) untersucht der Verfasser das Problem und die Stellung des Menschen in der Welt, seine Humanisierung und das Auffinden eines Lebenssinns, den Kampf um die höchsten Werte und geschichtlichen Perspektiven, das Streben nach einer programmatischen und realen Integrierung der Menschheit. Dieses Buch entstand durch eine wesentliche Umarbeitung seiner beiden vorhergehenden Bücher „Soziologie“ (1966) und „Soziologie und Integration der Wissenschaften“ (1968). In einigen Teilen stimmt es überein mit seinen in Buchform

erschienenen ausgewählten Artikeln unter dem gemeinsamen Titel „Probleme und Perspektiven des Sozialismus“.

Andrej Sirácky ist ein wertvoller, einfacher, feiner und bescheidener Mensch und Wissenschaftler, der aufgrund seiner langjährigen, fleissigen wissenschaftlichen Tätigkeit, seiner kompromisslosen und festen Haltung im Rahmen der marxistisch-leninistischen wissenschaftlichen Weltanschauung eine ganze Reihe philosophischer und soziologischer Schlussfolgerungen formulierte und grundlegende Postulate für die Entfaltung der marxistisch-leninistischen Philosophie der Gesellschaft und des Menschen, der Soziologie in der Tschechoslowakei setzte.